

آسیبها و بایستگیها

داود عرفانی فر

مقدمه و طرح بحث

در سالیان اخیر بحثهای زیادی درباره مدّاحی، عزاداری و مرثیه‌سراییهای موجود در محافل مطرح شده است. به دنبال تغییر تدریجی سبک عزاداری و مداحیها در برخی مجالس و پیدایش شیوه‌های بعضاً عجیب و غریب و شاید بی سابقه در امر عزاداری و خواندن اشعار بی محتوا، غلوآمیز و با ریتم و آهنگهای شبیه به موسیقیهای «پاپ» و «راک»، این اندیشه در میان متفکران جامعه قدرت گرفت که باید به نحوی جلوی این انحرافات گرفته شده و از

پیامدهای وخیم آن پیشگیری شود. در این میان، حوزویان نقش پیشگامی را بر عهده گرفته‌اند. برخی از شخصیت‌های حوزوی، دانشگاهی و مسئولان کشور، به‌ویژه مقام معظم رهبری «مدّ ظله العالی» در این باره رهنمودهایی را بیان کرده‌اند؛ اما با این حال، نباید این مسئله را خاتمه یافته تلقی نمود و همگان را عامل به این رهنمودها پنداشت.

امر اصلاح در نحوه عزاداریها و زدودن خرافات از آن - که از چند دهه قبل توسط برخی از دانشمندان اسلامی آغاز شده است - در میانه راه

کلیدواژه‌های اساسی و مفاهیم بنیادین آن شروع نموده‌اند. آنان دریافته‌اند که توقف این حرکت عظیم و خاموشی این فروغ هدایت، باید از مبدأ پیدایش آن؛ یعنی کشور ایران و فرهنگی که خاستگاه این حرکت است صورت پذیرد.

از آنجا که حمله نظامی به ایران و هزینه کردن میلیاردها دلار در این راه با شکست مواجه شد، آنان اکنون به راه‌های دیگری برای به شکست کشانیدن انقلاب اسلامی روی آورده‌اند که از آن جمله می‌توان به ترویج خرافات، ایجاد انحرافات در مراسم مذهبی، زدودن روحیه سلحشوری و عزت‌مداری، فرو کاستن از معنویات این گونه مراسمها و تبدیل آنها به احساسات صرف و خالی از معرفت و همچنین ایجاد اختلافات قومی و مذهبی اشاره کرد.

این نیز دلیل دیگری است که به مرز داران اندیشه اسلامی و شیعی هشدار می‌دهد به هوش باشند و در جهت خنثی سازی این توطئه - که طبق نقل برخی از رسانه‌های گروهی، برای

می‌باشد و پیشبرد این حرکت باید به وسیله مرزداران اندیشه اسلامی همچنان ادامه یابد.

ضرورتها

۱. واقعیت آن است که عزاداری بر مصائب اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام نقش بسیار مهمی در حیات دینی ملت ما ایفا کرده است. از آنجا که این مراسم، تجلی حضور جمعی مردم برای امری مقدس می‌باشد، هرگونه تغییر در مضمون، محتوا و سبک عزاداریها، مداحیها و مرثیه‌سراییها، به تغییرات شگرفی در عرصه عقیده و رفتار جامعه منجر خواهد شد؛ از اینرو، پاسداران فرهنگ شیعی باید از این مراسم، بسان گوهری ناب و بی‌نظیر نگهداری نموده، آن را از نفوذ بدعتها و انحرافات در امان بدارند.

۲. پس از پیروزی انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی علیه السلام و نقش بی‌بدیل مذهب حقه جعفری در این عرصه، دشمنان اسلام و ایران به اهمیت این مذهب پی برده، تلاش وافری را در جهت شناخت

فی ذکر غرایب مصائب الاطیاب من آل ابی طالب» نام کتاب دیگری است که توسط عالمی به نام علی بن محمد تقی قزوینی نجفی در سال ۱۳۲۴ نوشته شده و اکنون در کتابخانه مجلس شورای اسلامی موجود است. این کتاب در ردّ روایات جعلی و ساختگی در باب وقایع عاشورا نگاشته شده است.

اقدام اثباتی مرحوم شیخ عباس قمی در تألیف کتاب «نفس المهموم» نیز گام دیگری در بیان مطالب استوار درباره زندگانی ائمه اطهار علیهم السلام بود که سعی می نمود عرصه را بر آثار ضعیف تنگ کند.

«التنزیه لاعمال الشیبه» و «مجالس السنیة فی مناقب و مصائب العترة النبویة» نام دو کتابی است که مرحوم سید محسن امین درباره تحریفات در عزاداریها به رشته تحریر درآورده است.

۱. این کتاب در سال ۱۳۷۹ هـ ش با عنوان «چشم اندازی به تحریفات عاشورا «لؤلؤ و مرجان» به کوشش مصطفی درایتی به چاپ رسیده است.

آن، ردیف بودجه در سازمان جاسوسی سیا نیز تعیین گشته است - اقدام کنند.

پیشینه بحث

شروع اندیشه اصلاحی در مراسم عزاداری به ادامه دوره قاجار برمی گردد. پس از شروع حرکت مشروطه و طرح افکار اصلاحی امثال سید جمال و پیدایش تمایلات اصلاح طلبانه در ایران، انجام پاره‌ای تغییرات و خرافه‌زدایی از مراسم عزاداری و مرثیه سراییها که به تدریج در برخی موارد به انحرافات دچار شده بود، در نظر برخی عالمان دینی لازم به نظر می‌رسید. گرچه در این مسیر برخی افراد به افراط و تفریطهایی دچار شدند، اما دانشمندانی نیز بودند که با تأکید بر حفظ و انجام این مراسم، بر ضرورت زدودن پیرایه‌ها از آن اصرار داشتند. از جمله این افراد می‌توان به مرحوم میرزا حسین نوری رحمته الله علیه اشاره کرد که با تألیف کتاب «لؤلؤ و مرجان» بنیانگذار امر مبارزه با تحریفات در عزاداریها و مدّاحیها شد.^۱

«اسرار المصائب و نکات النوائب»

در سالیان قبل از پیروزی انقلاب اسلامی نیز استاد شهید مرتضی مطهری رحمته الله علیه با ایراد چند سخنرانی در سال ۱۳۴۸ شمسی، درباره تحریفات عاشورا نکاتی را بیان داشتند. این سخنرانیها بعدها در کتاب «حماسه حسینی» به چاپ رسید و نقش زیادی در طرح لزوم مبارزه گسترده با بدعتها و دروغها در امر عزاداری در کشور ایفا نمود.

بعد از پیروزی انقلاب هم این حرکت ادامه یافت و هم اکنون نیز بسیاری از متفکران و نخبگان حوزوی و غیر حوزوی بر این امر تأکید می‌کنند. آخرین اثری که راقم سطور در این باره مشاهده و مطالعه نموده است، کتاب «از عاشورای حسینی تا عاشورای شیعه»، اثر محمد اسفندیاری می‌باشد که در سال ۱۳۸۴ توسط انتشارات صحیفه خرد در قم چاپ شده است.

نقش احساس در زندگی بشر

یک واقعیت را باید قبول کنیم و آن این است که احساس و عاطفه، نقش بسیار مهمی در جهت‌گیریها، گرایشها

و ایجاد انگیزه انسان ایفا می‌کند. هر عاملی که بتواند احساس مثبت در افراد ایجاد کند، باعث جذب آنها به سمت خود شده، با ایجاد انرژی احساسی، می‌تواند به ایجاد تغییرات شگرفی در فرد یا جامعه منجر شود. نمونه‌های این مطلب را می‌توان در پدیده «عشق» در بعد فردی و در پدیده «انقلاب» در بعد جمعی مشاهده کرد. عشق و محبت در به وجود آمدن بسیاری از شاهکارهای ادبی ایران و جهان - شاهکارهایی چون دیوان حافظ، دیوان شمس، مثنوی معنوی، ابیات ابن فارض، اشعار عمان سامانی، محتشم کاشانی و... - نقش بسزایی داشته است. خیزش عظیمی که هر ساله در ایام محرم برپا می‌شود، احساسات و عواطف پرشوری که مردم در این باره از خود نشان می‌دهند و نقش آن در تحولات سیاسی، فرهنگی و تاریخی کشور ما نمونه‌ای بارز از این مسئله است.

احساس یا معرفت؟!

با آنکه احساس نقش بسیار مهم و بی‌بدیلی را در عرصه زندگی فردی و

**احساس صرف و یا با
پشتوانه معرفتی سطحی و
خیالی، دارای جذابیت، اما
بی‌قوام و ناپایدار است و
«آنچه نپاید، دل بستگی را
نشاید.»**

و عقلانی، چون آذرخشی که تنها لحظه‌ای اطراف را روشن نموده، سپس در راه ماندگان وادی حیرت را سرگردان به حال خود رها می‌کند، پایداری ندارد. واقعیت آن است که احساس صرف و یا با پشتوانه معرفتی سطحی و خیالی، دارای جذابیت، اما بی‌قوام و ناپایدار است و «آنچه نپاید، دل بستگی را نشاید.»

افرادی که شعارشان این است که

اجتماعی انسانها ایفا می‌کند، اما باید دانست که اصل و اساس در دین و به‌ویژه مکتب سرخ تشیع، معرفت و محبت مبتنی بر آن است که امیر مؤمنان علی علیه السلام در این مورد می‌فرماید: «أَوَّلُ الدِّينِ مَعْرِفَتُهُ^۱، أَوَّلُ و آغاز دین معرفت او (خداوند) است.»

گرچه از معرفت صرف و بدون محبت - اگر متصور گردد - کاری کارستان بر نیاید؛ لکن محبت نیز فرع بر معرفت و اطاعت فرع بر محبت است. به دیگر سخن، گرچه محبت حق جل جلاله و ائمه معصومین علیهم السلام نقش مهمی در دینداری ایفا می‌کند؛ زیرا امام باقر علیه السلام می‌فرماید: «هَلِ الدِّينُ إِلَّا الْحُبُّ^۲؛ آیا دین چیزی جز محبت است.» اما پایه‌های بنای محبتی که خالی از خلل است، بر معرفت و شناخت استوار می‌باشد. و این سر آن همه تأکید بر معرفت، در فرهنگ اهل بیت علیهم السلام است.

احساس هر چند به معرفت بُرد داده، آن را به عمق ناخودآگاه وجود آدمیان پیوند می‌دهد، اما بی‌پشتوانه معرفتی و حمایت آموزه‌های وحیانی

۱. نهج البلاغه، صبحی صالح، خطبه اول، ص ۴۹؛ شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۱، ص ۷۲؛ بحار الانوار، ج ۴، ص ۲۴۷.
۲. الکافی، ج ۸، ص ۷۹؛ وسائل الشیعة، ج ۱۶، ص ۱۷۱.

۳. بیان اشعار و مطالب کم‌مایه و سبک.

بیان مطالب دروغ و جعلی در مورد مصائب یا مناقب ائمه علیهم السلام، صرف نظر از انگیزه آن، یک آسیب جدی در مراسم عزاداری می‌باشد؛ چرا که واقعیت امر را واژگون نشان داده و اغراض امامان علیهم السلام و اهداف اصلی آنان را بر مردم پوشیده می‌دارد و کدام ظلم در حق آن بزرگواران بزرگ تر از این است؟ با نهایت تأسف باید گفت که این آسیب در میان کتب و آثار موجود و نیز سخنان برخی افراد دیده می‌شود. به تعبیر استاد مطهری: «اگر بخواهیم روضه‌های دروغی را که می‌خوانند جمع‌آوری کنیم، شاید چند جلد کتاب پانصد صفحه‌ای بشود.»^۲

در این باره از مراجع معظم تقلید سؤال شده است که: «خواندن روضه‌های دروغ و غیر معتبر که بعضاً

«تنها ما درست فکر می‌کنیم و دلیل آن هم عشق و دیوانگی ماست!»، چنین افرادی می‌توانند بسیار خطرناک باشند؛ زیرا به دلیل جهل مرکب، یا افراطی‌اند یا تفریطی. اگر امروز در لشکر حقتند، هیچ تضمینی وجود ندارد که فردا در لشکر باطل نباشند.

اصل آن است که جلسات مذهبی روحانی محور و معرفت مدار باشند نه مداح محور و احساس مدار.^۱

نمونه‌هایی از آسیبها و انحرافها

انحرافها و آسیبهای رایج در مراسم عزاداری و مرثیه‌سرایی و مدّاحی را می‌توان به دو دسته عمده تقسیم نمود:

اول: انحراف و آسیب در محتوا و مضامین؛

دوم: انحراف و آسیب در شکل و صورت.

از دسته اول می‌توان به سه نوع اشاره نمود:

۱. ذکر مطالب دروغ ساختگی در

بیان مصائب و مناقب ائمه علیهم السلام؛

۲. بیان مطالب غلوآمیز درباره

امامان معصوم علیهم السلام؛

۱. آنچه مبلغان باید بدانند، داوود عرفانی‌فر،

قم، انتشارات منارس، ج اول، ۱۳۸۵، ص ۶۲.

۲. تأملی در نهضت عاشورا، رسول جعفریان،

قم، انتشارات انصاریان، چ چهارم، ۱۳۸۴، ص

معصوم علیه السلام نیز با غلو کنندگان بسیار تند بوده است؛ به طوری که در مواردی آنان را لعن کرده، حکم به کفر و وجوب قتل آنان داده‌اند.^۲

جای تأسف است که با وجود این همه نهی از غلو، از جانب اهل بیت علیهم السلام و تأکید عالمان دینی، باز عده‌ای جاهل و نادان، با بیان تعبیری چون علی اللسهی ام، حسین اللسهی ام و... در مذاحیها، دست به این عمل حرام زده و زمینه را برای تبلیغات دشمنان تشیع، خاصه وهابیون تندرو و تکفیر شیعیان فراهم می‌کنند؛ تکفیری که در بسیاری از موارد منجر به قتل بی‌گناهان بسیاری شده است.

انحراف نوع سوم، طرح مطالب و اشعار کم‌مایه و سبک در مراسم مذکور است. اساساً استفاده بی‌رویه از واژه‌هایی چون چشم، ابرو، خال و... و اختصاص وقت به بیان قشنگی

موجب تمسخر و هتک می‌گردد، چه صورت دارد؟» آنان در پاسخ فرموده‌اند:

حضرت آیت الله خامنه‌ای: اگر دروغ موجب هتک و تمسخر باشد، جایز نیست.

حضرت آیت الله فاضل لنکرانی رحمته الله علیه: جایز نیست.

حضرت آیت الله بهجت: جایز نیست.

حضرت آیت الله مکارم شیرازی: جایز نیست.

حضرت آیت الله تبریزی رحمته الله علیه: چیزهایی که دروغ بودن آنها پیش علمای خبره معلوم است، نقل آنها جایز نیست.

حضرت آیت الله صافی: جایز نیست.

حضرت آیت الله سیستانی: اگر موجب هتک باشد یا دروغ باشد، جایز نیست.^۱

انحراف نوع دوم، بیان مطالب غلوآمیز درباره امامان علیهم السلام است. این انحراف از همان زمان ائمه علیهم السلام وجود داشته و جالب آنکه برخورد امامان

۱. مسائل جدید از دیدگاه مراجع تقلید، سید محسن محمودی، قم، انتشارات ناصر، ۱۳۷۹، ج ۳، ص ۳۱.

۲. ر.ک: میزان الحکمة، محمد محمدی ری شهری، قم، مرکز النشر مکتب الاعلام، بی‌تا، ج ۷، ص ۲۸۰.

مستم من، هر چه بادا بادا، علی پرستم
من، همچو زهرا مادرت، از همه
خوشگل تری، یا ابا صالح بیا» را به کار
می‌برند که به نظر می‌رسد با شأن اهل
بیت علیهم السلام منافات دارد. آیا به کار بردن
این‌گونه الفاظ چه صورت دارد؟

پاسخ مراجع چنین بوده است:
حضرت آیت الله خامنه‌ای:
معلوم نیست ظاهر این الفاظ مرادشان
باشد و در هر صورت الفاظ خوب و
اشعار بهتر فراوان است، آنها را
بخوانند.

حضرت آیت الله فاضل
لنکرانی رحمته الله علیه: نباید مسائلی که خلاف
شأن ائمه اطهار علیهم السلام است و موجب
هتک حرمت آنها می‌شود، بیان شود.

حضرت آیت الله تبریزی رحمته الله علیه: به
کار بردن تعبیراتی که در بین مردم
سبک محسوب می‌شود، در مورد
معصومین علیهم السلام اشکال دارد.

حضرت آیت الله بهجت: البته با
الفاظی که در شأن آن بزرگواران نیست،
نباید مدح کنند و الفاظ مناسب‌تر
فراوان است.

حضرت آیت الله مکارم شیرازی:

صورت و چشم و ابروی شخص
ممدوح و قد و بالای او و خلاصه
خصوصیات جسمانی و غفلت از
خصایص اخلاقی و عرفانی و هدف از
قیام و... نقض غرض امامان
معصوم علیهم السلام بوده و اهداف اصلی آن
بزرگواران را از مجاهدتهای خویش
پوشانده، توجه افراد را به مطالب
حاشیه‌ای جلب می‌نماید؛ درحالی که
هدف اهل بیت علیهم السلام اعتلای کلمه حق و
مبارزه با بدعتها و ظلمها و ولایت
طواغیت بر انسانها در عرصه فکر و
عمل می‌باشد. به راستی، توجه مردم را
در مراسم مذهبی از این جنبه‌های
اصلی به سوی جنبه‌های فرعی و
حاشیه‌ای جلب کردن، ظلمی بزرگ در
حق آن بزرگواران بوده و قطعاً مرضی
آنان نمی‌باشد.

گذشته از این، برخی از تعبیرات،
اصلاً مناسب شأن و عظمت آن عزیزان
نیست و چه بسا مذمت و توهینی باشد
در لباس مدح و ستایش.

از محضر مراجع تقلید سؤال شده
است که: «برخی از ذاکرین در مدایح
اهل بیت علیهم السلام تعبیراتی مانند: «مست

این گونه تعبيرات مناسب نیست.

حضرت آیت الله صافی گلپایگانی: باید در مَدایح اهل بیت علیهم السلام از بهترین و رساترین مَدایح که مشتمل بر مضامین صحیح و اقتباس از آیات و احکام و نکات شعری ادیبانه و دور از غلو است استفاده شود.^۱

دسته دوم، یعنی انحراف در شکل و صورت عزاداری نیز از آسیب‌هایی است که در سالیان اخیر در مَداحیها و عزاداریها به چشم می‌خورد. مسلماً انسانها برای اظهار غم و ناراحتی و یا شادی و سرور خود، آگاهانه یا ناخودآگاه دست به اعمال و حرکاتی می‌زنند تا آن حالات درونی را به دیگران اعلام نمایند. از طرف دیگر، در هر فرهنگ و مذهب، روشها و چارچوبهای خاص و پذیرفته شده‌ای برای ابراز این عواطف و احساسات وجود دارد که رعایت آنها الزامی می‌باشد و خروج از آنها با واکنش منفی مواجه می‌گردد. در جامعه ما نیز مطلب از همین قرار است و برای مراسم عزاداری یا شادی، چارچوبهای خاص و مقبولی از جانب عرف و شرع وجود

دارد که خروج از آنها پذیرفتنی نخواهد بود.

از جمله آسیبها و انحرافات فوق الذکر می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. قمه‌زنی

یکی از کارهایی که در سده اخیر در مراسم عزاداری سالار شهیدان امام حسین علیه السلام رایج شده، قمه‌زنی است. طبق نظر برخی مورخان، اولین کسی که اقدام به ترویج این عمل نمود، فاضل دربندی - نویسنده کتاب «اسرار الشهاده» که مملو از مطالب دروغ درباره حادثه کربلا است - بود. این عمل که در اسلام سابقه‌ای ندارد، علاوه بر ضرر رساندن به بدن، موجب وهن مذهب حقه تشیع و بهانه‌ای برای تبلیغات دشمن علیه مذهب ما می‌باشد. نگارنده، خود در برخی از سایتهای متعلق به معاندان، عکس کودکان معصومی را که بر سر آنها قمه زده بودند، در حالی که اشکشان جاری بود، مشاهده نموده است. رهبر معظم انقلاب حضرت آیت الله خامنه‌ای

۱. مسائل جدید از دیدگاه مراجع تقلید، سید محسن محمودی، ج ۱، ص ۴۱.

مَدَّ ظِلَّهُ الْعَالِي دَر بَسَارِهِ اَيْسَن عَمَل
می فرمایند:

«قمه زدن هم از آن کارهای خلاف
است. این کار غلطی است که عده‌ای
قمه را بگیرند و به سر خود بزنند و
خون بریزند. این کار یعنی چه؟ کجای
این کار عزاداری است؟! این جعلی
است. اینها چیزهایی است که از دین
نیست. بلاشک، خدا از این کارها
راضی نیست. ... اگر کسی تظاهر به
قمه زنی بکند، من قلباً از او ناراضی
هستم.»^۱
از مراجع معظم تقلید درباره جایز
بودن این عمل پرسش شده است.
پاسخ آنان چنین است:

«حضرت آیت الله خامنه‌ای
(دامت برکاته): قمه زنی علاوه بر اینکه
از نظر عرفی از مظاهر حزن و اندوه
محسوب نمی‌شود و سابقه‌ای در عصر
ائمّه علیهم السلام و زمانهای بعد از آن ندارد و
تأییدی هم به شکل خاص یا عام از
معصوم علیهم السلام در مورد آن نرسیده است،
در زمان حاضر موجب وهن مذهب
می‌شود، بنابراین در هیچ حالتی جایز
نیست.

حضرت آیت الله مکارم شیرازی:
عزاداری خامس آل عبا، از مهم‌ترین
شعائر دینی و رمز بقای تشیع می‌باشد؛
ولی بر عزاداران عزیز لازم است از
کارهایی که موجب وهن مذهب
می‌گردد و یا آسیبی به بدن آنها وارد
می‌کند، خودداری کنند.

حضرت آیت الله نوری همدانی:
قمه زنی اشکال دارد.

حضرت آیت الله تبریزی علیه السلام:
عزاداری آل عبا از مهم‌ترین شعائر دین
و رمز بقای تشیع است؛ ولی بر
عزاداران عزیز لازم است از کارهایی
که موجب وهن مذهب و سوء استفاده
دشمنان اسلام و اهل بیت علیهم السلام می‌شود،
اجتناب کنند.

حضرت آیت الله فاضل
لنکرانی علیه السلام: با توجه به اینکه قمه زدن
در زمان حاضر، به علت عدم قابلیت
پذیرش و نداشتن هیچ‌گونه توجیه
قابل فهم، باعث وهن و بدنام شدن
مذهب می‌شود، باید از آن خودداری

۱. احکام عزاداری از دیدگاه مراجع معظم
تقلید، صادقلو، قم، نشر ظفر، ج اول، ۱۳۸۵، ص

گردد.^۱

۲. قلاده برگردن انداختن

برخی افراد در مراسم عزاداری دست به اقدامات ناشایستی می‌زنند و موجبات وهن مذهب و نفرت هر انسان عاقلی را فراهم می‌آورند. در سالیان اخیر مواردی مشاهده شد که در آن برخی قلاده به گردن انداخته عوعو کرده، خود را کلب حسین علیه السلام خواندند. اگر نبود تدبیر و واکنش رهبر عزیز انقلاب و مراجع معظم تقلید (دامت برکاتهم) در مقابله با این حرکات سخیف، بستری عالی برای تبلیغات مسموم علیه مذهب شیعه فراهم می‌شد. به این افراد جاهل باید گفت: امام حسین علیه السلام سگ نمی‌خواهد، انسان می‌طلبد. مرید نادان نمی‌خواهد، پیرو بصیر می‌خواهد. او از ما می‌خواهد از جاهلیت خارج شویم. به راستی ایشان خون خود را برای همین منظور نثار کرد: «وَبَدَّلَ مَهْجَتَهُ فَبِئْسَ لَيْسْتَفِدَّ عِبَادَكَ مِنَ الْجَهَالَةِ وَخَيْرَةَ الضَّلَالَةِ»^۲ و خون خویش را در راه تو نثار کرد تا بندگانت را از جهالت و حسرت گمراهی برهاند.

مراجع معظم تقلید در این باره نیز نظر داده، این‌گونه اعمال را تسبیح نموده‌اند.^۳

۳. استفاده از آلات موسیقی

گاه مشاهده می‌شود که در دسته عزاداری، افرادی با استفاده از آلات موسیقی و با سر و صدای بسیار زیاد مشغول نواختن هستند! پرواضح است آنچه که در این میان، چون خود سالار شهیدان قربانی می‌شود، پیامهای عمیق و بی‌نظیر قیام کربلا خواهد بود. از محضر مراجع معظم تقلید درباره استفاده از آلات موسیقی سؤال شده که جواب آنان چنین است:

«حضرت آیت الله خامنه‌ای دامت برکاته: استفاده از آلات موسیقی، مناسب با عزاداری سالار شهیدان نیست و شایسته است مراسم عزاداری به همان صورت متعارفی که از قدیم بوده برگزار شود.»^۴

۱. همان، ص ۸۸

۲. مفاتیح الجنان، شیخ عباس قمی، قم، نشر اسوه، بی تا، زیارت اربعین، ص ۷۷۰.

۳. ر.ک: مسائل جدید از دیدگاه مراجع تقلید، سید محسن محمودی، ج ۳، ص ۳۶.

۴. در فضای پر سر و صدا، امکان انتقال پیام به

عواطف را نسبت به خاندان پیامبر صلی الله علیه و آله پر جوش می‌کند و بسیار خوب است. ... بر عکس، کارهایی هم است که به عکس، کسانی را از دین برمی‌گرداند... به نظر من دستهایی اینها را در جامعه ما ترویج می‌کند. کارهایی را باب می‌کنند که هر کس ببیند برایش سؤال به وجود می‌آید. در قدیم الایام در بین طبقه عوام الناس معمول بود که در روزهای عزاداری به بدن خودشان قفل می‌زدند. بعد هم در مذمت این کار بزرگان و علما گفتند و برفتاد؛ ولی حالا باز شروع کرده‌اند... اخیراً یک بدعت عجیب و غریب و نامأنوس در باب زیارت درست کرده‌اند.

... عده‌ای هستند که وقتی می‌خواهند وارد صحن مطهر علی بن موسی الرضا علیه السلام بشوند، روی زمین می‌افتند و دویست متر راه را همین طور سینه‌خیز می‌آیند! آیا این کار، کار

صورت عمیق وجود ندارد و فضایی که در مراسم عزابه صورت سنتی و متعارف قدیم وجود داشت، بهترین امکان را برای انتقال معارف عاشورا فراهم می‌آورد.

۱. مسائل جدید از دیدگاه مراجع تقلید، سید محسن محمودی، ج ۳، ص ۳۹.

حضرت آیت الله بهجت: آنچه موجب وهن عزاداری است، باید اجتناب شود. استعمال آلات موسیقی در عزاداری خالی از اشکال نیست مطلقاً.

حضرت آیت الله تبریزی علیه السلام: استفاده از آلات موسیقی در عزاداری حرام است.

حضرت آیت الله صافی گلپایگانی: جایز نیست.

حضرت آیت الله فاضل لنکرانی: احوط ترک آن است.^۱

۴. سینه‌خیز رفتن به طرف مرقد معصوم علیه السلام

این عمل نیز از اعمال عجیب و غریبی است که عده‌ای - شاید با انگیزه‌های خوب - انجام می‌دهند. برخی از بزرگان از جمله رهبر معظم انقلاب، حضرت آیت الله خامنه‌ای مد ظله العالی این کار را تقبیح نموده‌اند: «اینکه امام فرمودند عزاداری سنتی بکنید، این در مجالس نشستن، روضه خواندن، گریه کردن، به سر و سینه زدن، مواكب عزاء و دستجات راه انداختن، همان چیزهایی است که

مورد بررسی قرار گرفته، با رعایت ظرایف به اجرا درآید. از آنجا که برخورد بخشنامه‌ای و دولتی در امور مردمی، نه مؤثر و نه به مصلحت است، پیشنهاد می‌شود این امر از طریق خود مَدَاحان و افراد ذی‌نفوذ آنان انجام شود. یک راهکار مناسب، تشکیل جامعه یا انجمن مَدَاحان در کشور - البته بدون هیچ نوع وابستگی سیاسی به گروه‌ها و جناح‌های سیاسی - با حضور روحانیان اندیشمند و مَدَاحان مشهور و مقبول است.

۳. یک عامل مهم در ایجاد بی‌نظمی در امر مَدَاحی و عزاداری در کشور، وضعیت بازار نوارها و لوح‌های فشرده‌ای است که یک شبه تکثیر و ترویج می‌شوند و بی‌هیچ مجوزی در کل کشور و بعضاً در سطح کشورهای منطقه پخش می‌گردند که گاهی تبعات و آثار منفی‌ای برای کشور و مذهب تشیع به دنبال دارند. به نظر می‌رسد که باید کنترل بیشتری در این عرصه نیز اعمال شود.

۱. حوزه و روحانیت در آینه رهنمودهای مقام معظم رهبری، دفتر مقام معظم رهبری (مدیریت ویژه نشر آثار)، سازمان تبلیغات اسلامی، ج ۱، ۱۳۷۵، ص ۱۷۳.

درستی است؟ نه این غلط است....
مرزداران عقیده باید متوجه آن باشند.^۱

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

بنابر آنچه گفته شد، مراسم عزاداری و مَدَاحی، هرچند باید با قوت هرچه بیشتر ادامه یابد، اما زدودن پیرایه‌ها از آن و پرهیز از روشهایی که موجب خالی شدن از برابر معرفتی می‌شود یا وهن مذهب را به دنبال دارد، باید همواره مد نظر صاحب‌نظران و فعالان این عرصه قرار گیرد. مسلم است که برای این مهم باید راهکارهای عملی اندیشید و به صرف توصیه اکتفا نمود. در این باره چند پیشنهاد مطرح می‌شود:

۱. اگر سر نخ مطالب سست و جعلی را دنبال کنیم، انتهای بسیاری از آنها را در برخی از کتابهای غیر معتبر مقتل و نوحه و شعر پیدا خواهیم کرد؛ بنابراین، پیشنهاد می‌شود: اولاً، کتب و آثار معتبری درباره جنبه‌های مختلف حادثه کربلا تعیین یا تألیف شود. ثانیاً، استفاده از این آثار در بین روحانیون و مَدَاحان و ذاکران ترویج و تشویق گردد. ثالثاً، جلو چاپ و نشر آثار ضعیف و مجعول در این عرصه گرفته شود.

۲. طرح ساماندهی مَدَاحان کشور